

ИЗЧЕЗВАЩОТО ЦАРСТВО
НА ЯГУАРА

ДУХОВЕТЕ ПО ПЪТЯ НА
КОПРИНАТА

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

Кой всъщност е Иисус

Какво разкрива археологията
за живота му

ДЕКЕМВРИ 2017 г.
WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

| СЪДЪРЖАНИЕ

ДЕКЕМВРИ 2017 Г. • БР. 12 (146) • ОФИЦИАЛНО ИЗДАНИЕ НА НАЦИОНАЛНОТО ГЕОГРАФСКО ДРУЖЕСТВО

РУБРИКИ

ОБРАЗИ

Вашата снимка

ГЛОБУС

Произходът на приказките, коледни украшения, празник в Космоса, възродени танци, полеви записки

ДНЕВНИК НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛЯ

Анимиран археоптерикс

НАПРЕД

Лекар на горили

На корицата Според изкуствоведите за тази „Глава на Христос“, която нарисувал в края на 40-те години на XVII в., Рембранд използвал жив модел – може би млад евреин от квартала на художника в Амстердам.

Снимка: Bridgeman Images

СТАТИИ

94

ИЗЧЕЗВАЩОТО ЦАРСТВО НА ЯГУАРА

Потаината котка на Централна и Южна Америка е почитана като върховен хищник и като духовен символ.

Текст: Чил Браун
Снимки: Стив Уинтър

38 | В ТЪРСЕНЕ НА ИСТИНСКИЯ ИИСУС

За истински вярващите той е Син Божий. Скептиците го отхвърлят като легенда. Новите археологически проучвания в Светите земи помагат за отсяването на фактите от митовете.

Текст: Кристин Ромей
Снимки: Саймън Норфолк

72 | ДУХОВЕТЕ ПО ПЪТЯ НА КОПРИНАТА

Осъществявайки своя проект „Извън рая“, журналистът Пол Салопек крачи по стъпките на човешката миграция от Африка към Южна Америка – сега по прочутия Път на коприната.

Текст: Пол Салопек
Снимки: Джон Станмайър

ПРАЗНИК В КОСМОСА

Текст: Даниъл Стоун

Бившият астронавт Скот Кели е прекарвал всеки един от американските празници в Космоса с изключение на Деня на св. Патрик. Последната му мисия на борда на Международната космическа станция го държала в орбита от края на март 2015 г. до началото на март 2016 г. като част от проучване на биологичните ефекти върху човешкото тяло при дълъг престой в Космоса в очакване на мисия до Марс. Но той се върнал на Земята малко преди да направи цяла година.

В Космоса времето минава по особен начин. Трудно е да се определи понятието „ден“, когато обикаляш света на всеки 90 минути. „Дните са доста рутинни“ – казва Кели. Тъй като няма къде да отиде и няма време за

истинска почивка, основното забавление на човек е просто да наблюдава Земята, която се върти.

Но екипажите нарушават рутината около големи празници – поне дотолкова, че да споделят някои размисли или тост (или сок от пликче). На Деня на благодарността през 2015 г. американците празнували със студено пуешко. Една година на Бъдни вечер Кели изпратил снимка, която направил на Земята (горе). Специфичните за отделните страни празници като Деня на Колумб в САЩ, като цяло не се отбелязват. С екип, в който има представители на САЩ, Русия, Италия, Япония и Великобритания, би имало твърде много такива за спазване. Но има едно изключение. „Нова година е по-голям празник от Коледа на космическата станция, защото се празнува от всички нации в един и същи ден“ – казва Кели. Спомня си как погледнал надолу и видял на Земята фейерверки – миниатюрни точици светлина.

„НОВА ГОДИНА
Е ПО-ГОЛЯМ
ПРАЗНИК ОТ
КОЛЕДА НА
КОСМИЧЕСКАТА
СТАНЦИЯ,
ЗАЩОТО СЕ
ПРАЗНУВА
ОТ ВСИЧКИ
НАЦИИ.“

СКОТ КЕЛИ, АСТРОНАВТ

| В |
търсене
| НА |
истинския
Иисус

Вярващите го почитат като Син Божий. Скептиците го отхвърлят като легенда. Творците са го възплътели в образи, отразяващи собствената им епоха и страна. Новите археологически проучвания в Светите земи помагат за отсяването на фактите от митовете.

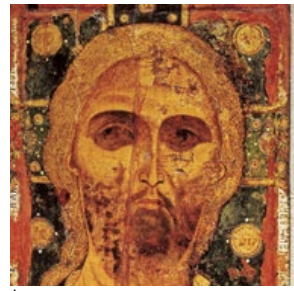
1

2

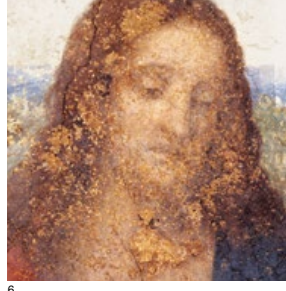
3

4

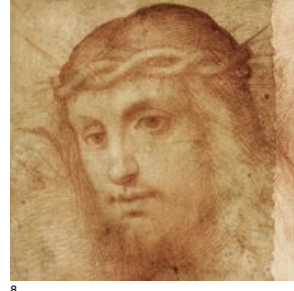
5

6

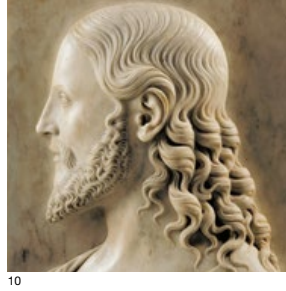
7

8

9

10

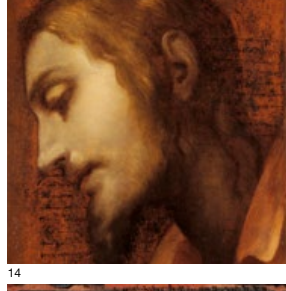
11

12

13

14

15

16

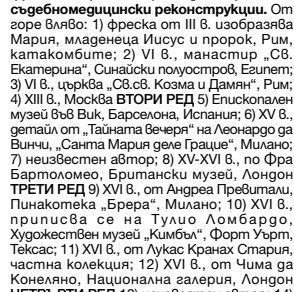
17

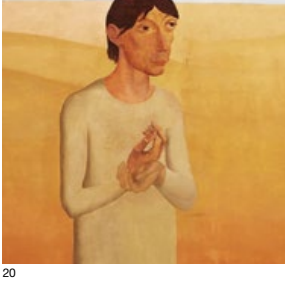
18

19

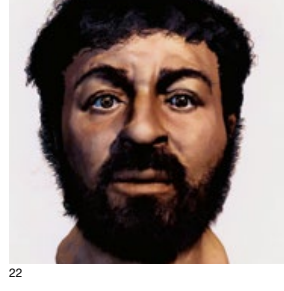
20

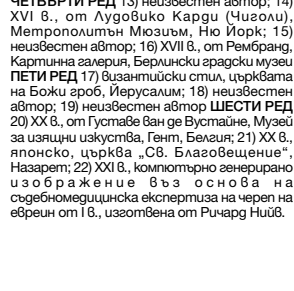
21

22

22

22

Изображенията на Исус Варират от фрески от римско време до съвременни съдебномедицински реконструкции. От горе вляво: 1) фреска от III в., изобразява Мария, младенца Исус и пророк, Рим, катакомбите; 2) VI в., манастир „Св. Екатерина“, Синайски полуостров, Египет; 3) VI в., църква „Св.св. Козма и Дамян“, Рим; 4) XIII в., Москва **ВТОРИ РЕД** 5) Епископален музей вЪв Вук, Барселона, Испания; 6) XV в., детайл от „Тайната вечеря“ на Леонардо да Винчи, „Санта Мария деле Грацие“, Милано; 7) неизвестен автор; 8) XV-XVI в., по Фра Бартоломео, Британски музей, Лондон **ТРЕТИ РЕД** 9) XVI в., от Андреа Пребипапи, Пинакотека „Брера“, Милано; 10) XVI в., приписва се на Тулио Ломбардо, Художествен музей „Кимбъл“, Форт Уърт, Тексас; 11) XVI в., от Лукас Кранх Стария, частна колекция; 12) XVI в., от Чима да Конелано, Национална галерия, Лондон **ЧЕТВЪРТИ РЕД** 13) неизвестен автор; 14) XVI в., от Луговико Карди (Чиголи), Метрополитен Музиъм, Ню Йорк; 15) неизвестен автор; 16) XVII в., от Рембранд, Картинна галерия, Берлински градски музей **ПЕТИ РЕД** 17) византийски стил, църква на Божия гроб, Йерусалим; 18) неизвестен автор; 19) неизвестен автор **ШЕСТИ РЕД** 20) XX в., от Густаф ван де Вустайне, Музей за изящи изкуства, Гент, Белгия; 21) XX в., японско, църква „Св. Благовещение“, Назарет; 22) XXI в., компютърно генерирано и зображение въз основа на съдебномедицинска експертиза на череп на евреин от I в., изготвена от Ричард Нийб.

Поклонници в Църквата на Божия гроб в Йерусалим са обградили реставрираната Египкула – параклиса, който според евангелията е построен над гроба на Иисус. Храмът привлече световното внимание през 2016 г., когато реставраторите разкриха останките от древната гробница зад богато украсените му стени.

Текст:
КРИСТИН РОМЕЙ
Снимки:
САЙМЪН НОРФОЛК

Кабинетът на Еудженио Алиата в Йерусалим прилича на базов лагер на археолог, който би предпочел да си цапа ръцете на обекта. Отчети за разкопки споделят рафтовете с рулетки и други специфични за професията инструменти. Изглежда като кабинетите на всички археолози, които съм срещала в Близкия изток, само дето Алиата е облечен в шоколадовокафявите одежди на францискански монах и седалището му се намира в Манастира на бичуването. Според църковната традиция манастирът указва мястото, където осъденият на смърт Иисус Христос бил бичуван от римските войници и коронясан с трънен венец.

Думата „традиция“ често се споменава в тази част на света, където пълчища туристи и поклонници се тълпят на десетки места, които – според традицията – са крайгълни камъни в живота на живота на Христос – от родното му място във Витлеем до гроба му в Йерусалим.

За човек като мен – преквалифицирал се на журналист археолог, който много добре знае, че цели култури са се въздигали и западали, оставяйки оскъдни следи – претърсването на древния пейзаж за фрагменти от един-единствен живот изглежда безумно. Отец Алиата неизменно посреща мен и въпросите ми с вгълбено търпение. В качеството си на професор по християнска археология и директор на музея на *Studium Biblicum Franciscanum* той е част от седемвековната мисия на францисканците да се грижат и да опазват древните религиозни обекти в Светите земи – а от XIX в. и да ги разкопават в съответствие с научните принципи.

Бедейки вярващ, отец Алиата изглежда се е примирил с това какво археологията може (и не може) да разкрие относно централната фигура на християнството. „Би било нещо рядко и необичайно да получим археологическо доказателство [за конкретна личност] отпреди 2000 години – признава той. – Но не може да се твърди, че Иисус не е оставил следа в историята.“

Далеч най-важните – и може би най-оспорваните – сред тези следи са новозаветните текстове и особено евангелията от Матей, Марко, Лука и Йоан. Как обаче тези древни текстове, написани във втората половина на I в. сл.Хр., и вдъхновените от тях предания се съотнасят с работата на археолога?

Колоните на частично реставрирана синагога в Капернаум (II–V в.) стъпват върху по-ранна сграда, която според някои учени е много вероятно Иисус да е посещавал. Наблизо археолози открили къща, почитана от ранните християни – може би дома на апостол Петър.

500

313 г. Мадрилан-скитът едикт узаконява християнството.

ХРАМ НА АДРИАН

250

41–44 г. Построена е нова стена; гробницата на Иисус вече е в рамките на града.

ок. 30 г. Иисусе разпнат и погребан извън градските стени.

Гробище

ок. 30 г.

ПО ВРЕМЕТО НА ИИСУС

Иисус е разпнат на кръст край Йерусалим на хълма Голгота и е погребан в гробница наблизо. Археолозите са открили данни за изоставена карьера, използвана като еврейско гробище.

43 метра

ГРОБНИЦА

ГОЛГОТА

Карьера

Римляните избрали за развяване на кръст видими места – мрачно предупреждение към евентуални бунтовници.

УВЕЛИЧЕНО ДОЛУ

НА ТОЗИ КАМЪК

Изюсрацията въгдно се основава на останките от гробницата, разкрита при реставрацията на Едфулата през 2016 г. Учените обаче спорят по детайлите. В грусите открити наоколо гробници мъртвите били полагани в погребални ниши в стените (най-вдгно), а не върху ложета.

ФЕРНАНДО Г. БАЛТИСТА, NBM; ЛОУСЪНГЪРЪКЪР; ВИКТОРИЯ СЛАРО, ИМОСТРАЦИЯ; ФЕРНАНДО Г. БАЛТИСТА, NBM; РОСИО ЕСПИНО

ИЗТОЧНИЦИ: МАРТИН БИДЪЛ, ОКСФОРДСКИ УНИВЕРСИТЕТ; ДЖОДИ МАТНЕС, УНИВЕРСИТЕТ НА СЕВЕРНА КАРОЛИНА В ДУРАМ; СТИВЪН ВЪЛСЛИ, FRANKFURT AM MAIN; КРИС ЧОЙН, УНИВЕРСИТЕТ „ДЖОРДЖ Вашингтон“; БЕЛЕН ГРАВО ДЕ РЕУДА, СПЕЦИАЛИЗИРАНО ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНТОНИО МОРОЛЛУ“, НАЦИОНАЛЕН ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ЛТИНА

Еврейските семейни гробници от времето на Иисус имали една или повече погребални камери с изсечени в стените дълги ниши за телата.

Ниша

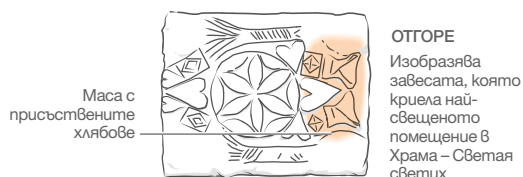
Предверията били подобни на пещери, откъдето избват описанията, че Иисус е бил погребан в пещера.

Гробищите били затваряни с подвижни каменни плочи, които обикновено били квадратни, но имахо и кръгли.

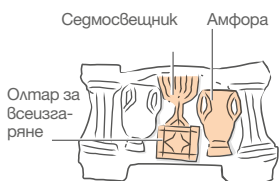

СЪКРОВИЩА ОТ ВРЕМЕТО НА ИИСУС

Смята се, че Камъкът от Магдала, открит в синагогата в родния град на Мария Магдалена, е изработен по модел на Еврейския храм в Йерусалим и може би е служел като церемониална поставка за Тората. Тук е показан в хранилището за израелски национални съкровища.

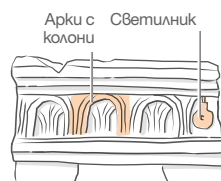
ОТГОРЕ
Изобразява завесата, която криела най-свещеното помещение в Храма – Светая светих

ОТПРЕД
Релефи изобразяват олтарта и менората в свора на Храма

ОТЗАД
Пламтящите колела на колесница символизират божественото присъствие

ОТСТРАНИ
Изображение на сводестите входи на Храма

Ориген отбелязал, че „във Витлеем показват пещерата, където се родил [Иисус]“. В началото на IV в. император Константин проводил имперско пратеничество, което да открие местата, свързани с живота на Христос, и да ги освети с църкви и параклиси. След като решили, че са намерили пещерата на Рождество, пратениците издигнали красива църква – предшественика на днешната базилика.

Мнозина от учените, с които разговарях, отказват да заемат позиция по въпроса за родното място на Христос, тъй като материалните свидетелства са твърде оскъдни за подобно нещо. Според тях в случая трябва да

се приложи старата поговорка, която усвоих още през първата година като студент по археология – „Липсата на доказателство не е доказателство за липса“.

СЛЕДАТА НА ИСТИНСКИЯ ИИСУС е доста топла на 105 км на север в Галилея – хълмистата област в Северен Израел. Иисус израснал в Назарет – малко село на земеделци в Южна Галилея. Учените, които го възприемат в чисто човешки рамки, проучват политическите, икономическите и обществени течения в Галилея от I в., за да разкрият силите, дали тласък на човека и неговата

където посетителите се взират през перилата и стъкления под в развалините на осмоъгълна църква, построена преди ок. 1500 години. Когато през 1968 г. францискански археолози направили разкопки под нея, те установили, че църквата е била построена върху къща от I в. сл.Хр. Налице били данни, че за кратко време частният дом е бил превърнат в място за обществени събирания.

През втората половина на века – едва няколко десетилетия след разпването на Иисус – грубите каменни стени на църквата били измазани и кухненските пособия били заменени с маслени лампи, типични за обществено средище. През IV в., когато християнството станало официална религия на Римската империя, къщата вече била разширена в пищно украсен молитвен дом. Оттогава сградата станала известна като Къщата на Петър и макар да е невъзможно да се установи със сигурност

Много открития придават достоверност на Светото писание и преданията относно смъртта на Иисус.

дали апостолът наистина е живял тук, мнозина изследователи казват, че е възможно.

Евангелията отбелязват, че Иисус изцелил тъщата на Петър, която имала треска, в дома ѝ в Капернаум. Мълвата за чудото бързо се разпространила и до вечерта на прага ѝ се била събрала тъпла страдалци. Иисус излекувал болните и освободил обладаните от демони.

Разказите за големи тълпи, които се стичали при Иисус за изцеление, съответстват на археологическите данни за Палестина през I в., където се ширели заболявания като проказата и туберкулозата.

ОТПРАВЯМ СЕ НА ЮГ покрай Галилейско море към един кибуц, който през 1986 г. станал арена на големи вълнения. Тежка суша драстично намалила нивото на езерото и двама братя от кибуца забелязали смътните очертания на

лодка. Археолозите, които проучили ладията, открили вътре и до корпуса ѝ предмети от римската епоха. По-късно радиовъглеродно датиране потвърдило възрастта на лодката – била в общи линии от времето на Иисус. Тогава обаче заваял дъжд и нивото на водата започнало да се покачва.

Последвалите денонощни „спасителни“ разкопки били цял археологически подвиг. Проект, чието планиране и изпълнение в нормални обстоятелства би отнело месеци, бил осъществен от начало до край само за 11 дни.

Днес скъпоценната лодка заема централно място в музея на кибуца – близо до мястото, където била открита. С ширина ок. 2 м и дължина 8, тя би могла да поеме 13 души – въпреки че няма доказателство Иисус и Дванайсетте апостоли да са използвали точно този съд. Няма много за гледане – скелет от

дъски, който многократно бил поправян, докато накрая бил опразнен и потопен. Кросаня оприличава на „някаи от колите, които можете да видите в Хавана“. Но стойността ѝ за историците е неизчислима.

„Да видя колко усилия им е струвало да я държат на вода ми разкрива много за икономиката около Галилейско море и риболова по времето на Иисус.“

ДРУГО ДРАМАТИЧНО ОТКРИТИЕ се случило на 2 км на юг от лодката на Иисус, на мястото на древна Магдала. През 70-те години францискански археолози започнали да разкопават част от града, но северната половина се намирала под изоставен крайезерен курорт.

Тук се появява отец Хуан Солана – папски служител, натоварен с грижите за пансион за поклонници в Йерусалим. През 2004 г. Солана „почувствал напътствието на Христос“ да построи убежище за поклонници в Галилея и се заел да събере милиони долари и да закупува парцели покрай езерото, включително фалиралия курорт. През 2009 г., тъкмо когато строителството щяло да започне, се появили

ПРОЕКТ „ИЗВЪН РАЯ“ · ШЕСТА ЧАСТ

Духовете по Пътя на коприната

*Пътешествието по прочутия 2400-километров
търговски маршрут е спомен за време, когато
целият свят се събирал в Централна Азия.*

Традиционно палто от овча кожа се вее на вятъра в Турткул, Узбекистан, на магистрала, която следва древния Път на коприната. Той не бил път, а по-скоро мрежа от търговски маршрути, които някога минавали през по-голямата част от източното полукълбо.

Деца в Актау, Казахстан, си играят на рушащ се кей в Каспийско море – най-големия безотточен воден басейн в света. Актау отдавна е единственото морско пристанище на Казахстан, което свързва търговските пътища в страната с Русия, Азербайджан, Иран и Турция.

път в историята в продължение на повече от 2200 години. Дори и днес огромната ѝ хвърлена ръкавица от изгаряща светлина и бодливи хрусталаци е мъчнопреодолима бариера за пътуващите. Определено успя да спре мен.

„Недей да виниш чобаните“ – каза ми моят водач Азиз Халмурадов, имайки предвид местните пастири. Халмурадов е горд узбек. „Кражбата на вода тук е голямо престъпление – казва той, коленичейки от изтощение. – Никой не би посмял.“

Но ако не са пастирите, тогава кой?

Двамата с Халмурадов се изкачваме с мъка по пареща розова дюна. Използваме сателитен телефон, за да повикаме помощ от Буксоро – прочут град оазис, на два дни път пеша от тук. Сядаме. Вглеждаме се в огнения хоризонт. Чакаме. През VIII в. един търговец североизточно от нас, близо до китайския град Турфан, платил 40 топа сурова коприна за 11-годишно момиче робиня. На югоизток, 1000 години преди това, Александър Велики

прекосил р. Амударя на нестабилни салове, ушити от кожените палатки на хората му. А днес навсякъде около нас Пекин налива трилиони долари във възстановяването на съвременен вариант на Пътя на коприната – търговска мрежа из цяла Евразия. Какво бих дал аз за глътка вода? Колко древен е този момент по Пътя на коприната? Дълго след полунощ точица светлина примигва в мрака на Къзълкум. Тя започва да обикаля около нас, първо наблизко, после надалеч, после пак наблизко. Колата, изпратена да ни спаси, се е изгубила – казва дрезгаво Халмурадов. Размахва френетично челника си към светлинката. Но аз знам истината. Държа пресъхналата си уста затворена. Това е джин.

Пътят на коприната не бил камилска бразда. Бил прототип на глобализацията. Коприната била само търговската му марка.

НЯКОИ ДОПЪЛНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ КЪМ НЯКОЛКО СТАНДАРТНИ МИТА ЗА ПЪТЯ НА КОПРИНАТА:

Това не било път.

По-скоро приличал на дифузна мрежа от хиляди камилски пътеки, тесни планински проходи, кервансарай с кули, речни пазари, морски пристанища и самотни пустинни грамади от камъни (разположени на видимо разстояние като пътепоказатели), които свързвали двата големи икономически центъра на класическия свят – Китай по време на династията Хан и римското Средиземноморие. От своите географски кръстопътища в Централна Азия, където царствата на посредниците станали богати, стоките по Пътя на коприната течели радиално във всички

посоки. На север – към руските княжества, на юг – към Персия и Индската цивилизация, на запад – към Константинопол, на изток – към Сиан. Тази търговска мрежа свързвала десетки милиони животи, някои отдалечени чак до Африка и Югоизточна Азия. Пътят на коприната не бил камилска бразда, изровена в степта. Бил идея: прототипът на глобализацията.

Коприната била само търговската му марка.

Хиляда и една стоки се люлеели на гръбовете на камилите по обширната дистрибуторска система на Пътя на коприната. Барут от Китай, стъкло от Венеция, хартия от Самарканд. Кожи от снежен барс. Порцелан. Левантийско злато. Екзотични животни. (Един хан от Хива веднъж поръчал два водни бивола от Персия да бъдат доведени през централноазиатските пустини до укрепения му град.) И, разбира се, Бог: както будизмът, така и християнството и ислямът шествали по Пътя на коприната. Същото направили и някои революционни иновации като алгебрата например. Също и бубонната чума. И въпреки това ние си спомняме главно коприната: ефирна тъкан, която се нагъва като лунна светлина по водата. Това китайско изобретение дотолкова запленило римския елит, че той почти разорил империята, за да си го набавя.

Днес мюсюлманската Централна Азия – основният фон на историята на Пътя на коприната – може да не заема съществено място в потока на глобалните новини. Слабо населени, неразвити и най-често авторитарни, бившите съветски републики, които се намират от двете страни на древните маршрути на керваните по Пътя на коприната – Казахстан, Туркменистан, Узбекистан и Киргизстан, – привличат оскъдно външно внимание. Но тази отминала слава е измамна. Така както преди векове силни империи се борели за контрол върху богатствата на Пътя на коприната, централният регион на Азия и през ХХI в. си остава арена на геополитически борби. САЩ, Китай и Русия отстояват интересите си в този стратегически регион: бият се с ислямския тероризъм, отваряйки доходоносни

■ **Спонсорирано от Дружеството** Вашето членство в Националното географско дружество спомага за финансирането на проекта „Извън рая“.

Бронзови камели в музея „Афрасиаб“ в Самарканд напомнят за дългата търговска история на града. Векове наред Самарканд бил един от най-оживените кръстопътища между Изтока и Запада, магнит за търговци и интелектуалци, които угвали тук да разменят стоки и идеи.

хиляди кервансарайи в Централна Азия, където търговците пиели чиста вода от кранчета, докато немитите жители на Лондон газели кал, дълбока до глезените. Която някога свързвала света: изтока и запада, севера и юга. Никой джин не владее магия, по-силна от тази.

Небето над Фергана е восъчно, облачно и студено. Слънцето виси вяло в него като блед пашкул. По замръзвания път напред крачи Толик Бекнязов, дългнестият ми магаретар. Мълчалив номад. В някакъв стар лагер край

пътя той забеляза, че съм събрал очи, съсипани от четене, докато се опитвам да вдяна наплюнчен конец в игла, може би за да си зашия якето. Скоро ще се разделим на следващата граница. Много дни по-късно, поклащайки глава с удивление, ще откроя, че на всяка игла в шивашкия ми несесер е вдянал конец и е направил възел.

Всички ние сме тъкачи. Това е единственият урок по Пътя на коприната, който остава във времето. □

Десетмесечно ягуарче попада в инфрачервения лъч на скритата камера, докато търси безопасност, качвайки се на дърво в района на Пантанал, Бразилия – най-голямата тропическа влажна зона в света и един от последните бастиони на ягуарите. Майките отрано привикват малките по дърветата, за да могат да се упражняват в катерене с цел да избягват хищниците.

ИЗЧЕЗВАЩОТО ЦАРСТВО НА ЯГУАРА

Потайният хищник на Централна и Южна Америка е почитан като духовен символ. Сега котката е изправена пред заплахи, които могат да превърнат образа ѝ в спомен от миналото.

Перуанският шаман Хуан Флорес стои го Врящата река, някога избягвана от местните заради смъртоносните ягуари и свръхестествените сили. Днес единствените ягуари тук са тези, които той призовава от света на духовете. Майстор Хуан потърсил тук традиционни лекове, след като бил прострелян в крака; по-късно основал лечителския център Маянтуяку.

да надникнат в един различен свят – най-езотеричното кътче на „културния коридор на ягуара“, както го нарича Алан Рабиновиц. Това царство обхваща местообитанията и миграционните маршрути, които неговата природозащитна организация „Пантера“ се опитва да защити, за да подсигури оцеляването на около стоте хиляди съществуващи ягуара и жизнеспособността на генетичния им фонд. Лекарството беше раздадено мълчаливо на фона на шума на реката, където призраци от пара се извиваха във вихрите на хладния нощен въздух. Когато чираците дойдоха при мен, паднах на колене. Един чирак ми подаде чашката, друг застана до мен с чаша вода. Поколебах се, мислейки за това какво ми каза известният *курандеро* дон Хосе Кампос в оживеното перуанско пристанище Пукайпа преди няколко дни:

„Не ти вземаш аяуаска – рече той. – Тя взема теб.“

Надигнах чашата и я изпих.

Бях дошъл да видя майстор Хуан в Маянтуяку, шаманския лечителски център, който основал през 1990 г., с надеждата да науча повече за ягуарите и особено за онези страни на животното, които не могат да бъдат уловени от скритите камери. *Panthera onca* са върховните хищници на Централна и Южна Америка. Те са едновременно царствени и свирепи, ненадминати в прикриването у дома си в реките, в джунглата и по дърветата. Имат най-мощната захалпка (за размера си) от всички големи котки. И нещо уникално сред големите котки – те захапват жертвата си за черепа, а не за гърлото, често пробивайки мозъка и причинявайки мигновена смърт.

Чакахме седнали на рогозки, с одеяла и пластмасови кофи за повръщане под сламения покрив на голям открит павилион, наречен *малока*.

Бяхме 28 души – от САЩ, Канада, Испания, Франция, Аржентина и Перу. Всички бяхме дошли да търсим нещо в това отдалечено селце в перуанска Амазония, построено на брега на странен, убийствено горещ поток, наречен Врящата река. Някои се надяваха да намерят лек за сериозни страдания; други търсеха насока; трети просто искаха

лулата си и без защитата на великия дух на тютюна и бил убит от падащо дърво.

Тогава Хуан бил на 10 години, но успял да продължи образованието си, защото лечител от племето ашанинка го приел за ученик. После продължил да учи при лечители от много племена и с различна история. Основал Маянтуяку, след като избегнал смъртта на косъм, спъвайки се в капан на ловец, при което заложената заредена пушка раздробила единия му пищял. Докато го отнесат до болницата, бил загубил толкова много кръв, че лекарите се опасявали, че може да не оживее. Били сигурни, че никога няма да проходи без патерици.

Една медицинска сестра му намекнала, че за велик лечител не би трябвало да е проблем да се излекува сам. Затова седмица след

инцидента той взел патериците си и извършил тежкото пътешествие нагоре по р. Пачитеа и през джунглата, докато не открил дърво от вида *Ficus trigona*, наклонено под несигурен ъгъл над Врящата река, с обвити от парата клони. От дървото той си приготвил заздравяващи костите лекове. До няколко месеца вече стъпвал на крака си напълно свободно. Скоро след това се оженил за медицинската сестра, която го предизвикала, и двамата основали Маянтуяку в близост до същото дърво.

Но сега, повече от две десетилетия покъсно, здравето на целия регион около него е в упадък. Голяма част от околните гори са изсечени или опожарени заради отглеждането на добитък. Повечето животни са избити от ловци. Трудно е дори да се открият

Точната захватка по уязвимия череп в миг превръща каймана в изобилен обяд. Тези котки ловуват на сушата, във водата и по гърветата. Менюто им се състои от над 85 вида животни, включително сърни, бизони, овце, крави, диви свине, ленивци, маймуни, гризачи, костенурки, броненосци и птици.

Ягуар преследва кайман в Пантанал. Предвид богатото меню на котката и комфорта ѝ във водата, дебненето край речния бряг е „като да оглежда бюфета“, казва биологът Люк Долар, млад изследовател на *National Geographic*. Те дори се гмуркат във водата, за да си хванат едра риба.

чувството да те въведат в друг свят, в моя случай не света на духовете на ягуарите, а в тайното царство на растенията. Усетих, че внезапно разбирам какво е да знаеш, както човек вътрешно познава любовта или мъката, че растенията са също толкова живи като всяко животно, и в тях се таи интелект, чувствителност нещо, което наистина изглеждаше като вид духовност.

Почувствах се пометен от това, че във Вселената съществува гений, много по-огромен от човешкия – възходящ порядък на гениалност, вплетен в гените на всяко живо нещо. Чух други хора да пеят, сякаш възхвалявайки същото свещено видение; гласове в

малоката, които избликваха в песен – химни на испански, които пееха перуанците, живеещи наблизо и идващи на церемониите два или три пъти седмично; песните на майстор Хуан и чираците му; и някои от най-изключителните арии без думи, които някога съм чувал – вълшебства, импровизирани на момента, пулсиращи от радост.

ОСТАНАХ БУДЕН почти до сутринта, пишейки в дневника си, като знаех, че нищо, което съм в състояние да напиша, няма да предаде красотата и необикновеността на тази нощ, водопада от прозрения, лавините от смях, които ме превзеха, когато осъзнах абсурдността на ограничения си материализъм и всеобщата лудост на градския живот в Ню Йорк, където природата се състои предимно от плъхове, хлебарки и експлоатираните

■ Спонсорирано от Дружеството Вашето членство в Националното географско дружество подпомогна финансирането на този проект.